

נראה כמו קונספירציה אך אין זה קונספירציה

משה יאנובסקי, יהושע סוקול

תקציר

כבר מההתחלה, ניהול משבר הקורונה בקושי היה יכול להיחשב רציונלי. נראה כי ההתקפה האנטי-מדעית והבלתי הגיונית הזאת על החופש בכל רחבי העולם היא פעולה מתואמת מאוד ואולי אף מתוכננת מראש. מחברים רבים שיערו כי תעשיית התרופות (Big Pharma) השתלטה על ממשלות באמצעות שוחד ישיר ועקיף, מכיוון שחברות אלו היו הנהנים המיידים ממדיניות זו. אנו טוענים כי (1) כנראה לא הייתה קונספירציה וכי (2) ממשלה פטרנליסטית "גדולה" של מדינת רווחה (Big Government), לא תעשיית התרופות, הייתה הכוח המניע העיקרי מאחורי דרך ניהול המשבר שנבחרה. פקידים של ממשלות פטרנליסטיות ברחבי העולם אינם זקוקים בדרך כלל לתיאום ישיר כדי לבצע מהלכים מתואמים ומשלימים נגד זכויות הפרט. אינטרסים משותפים, תמריצים חזקים וידע מסווג מייתרים מאמצי תיאום ישיר ברוב המכריע של המקרים הנתפסים כתוצאה של תיאום מושלם.

1. מבוא

המתקפה האנטי-מדעית והבלתי-הגיונית לכאורה על החופש בכל רחבי העולם במהלך משבר הקורונה (סוקול 2023) נראית כמו פעולה מתואמת מאוד ואולי אף מתוכננת מראש. אנו מאמינים כי חשוב להצביע על הכוח המניע האמיתי מאחורי דרך הניהול שנבחרה על מנת לקדם רפורמות המחזירות את החירויות שלנו ומונעות התקפות עתידיות עליהן.

פעילויות מסוימות שמטרתן לכאורה לתאם התקפה זו גלויות מאוד (פורום דאבוס, למשל) וחלק מהשחקנים נראים כנהנים ברורים כתעשיית התרופות, למשל. רבים טוענים כי השחקנים שהוזכרו לעיל הם הכוח המניע מאחורי המשבר. אבל האם זה הגיוני להאשים את ביל גייטס, ג'ורג' סורוס, מארק צוקרברג וכו' ואת תעשיית התרופות?

2. למה לא פורום דאבוס ולא תעשיית התרופות

מי שסובר כי יש תיאום בינלאומי של מאמצים להגבלת זכויות הפרט, מתייחס בדרך כלל לאפשרות של שוחד פוליטיקאים על ידי גופים בינלאומיים. החששות האלה מוגזמים מאוד.

ככל שיש לפוליטיקאי יותר כוח, כך הוא פחות תלוי בתרומות. יתרה מכך, הוא סובר בצדק כי בסיס התרומות הוא רצון התורם להתגונן מפני פוליטיקאים, כלל לא כתשלום שיוצר התחייבויות מצדו (של הפוליטיקאי). בעוד שפוליטיקאים נהנים לעתים קרובות להשתתף במפגשים רב-צדדיים ובפורומים בינלאומיים, רובם מודעים לכך שהבוחרים מביעים עניין הנמוך בפעילותם הבינלאומית. לפיכך, עבור פוליטיקאי ביקורים בפורומים כאלה הם יותר סוג של בילוי מאשר השתתפות בתיאום בינלאומי של מאמצים.

זה גם מאוד לא סביר כי התקשורת, למשל, הייתה יכולה להירכש על ידי תעשיית התרופות (Big Pharma): התקשורת עשירה לא פחות. רק למשל, ההכנסות השנתיות של פיזר הן כ-80 מיליארד דולר. לשם השוואה, לגוגל יש 200 מיליארד דולר ולפייסבוק 80 מיליארד דולר.

תעשיית התרופות נהנית מרווחים – אך גם נוטלת סיכונים מונוטין עצומים. כן, אין להכחיש את הרווחים מחיסוני חובה ודיכוי דיונים על בטיחות החיסונים. עם זאת, עלייה משמעותית ברווחים לא נמשכה אפילו שלוש שנים. מצד שני, נזק למוניטין – עם דיווחים מתגברים על תופעות לוואי חמורות – עלול להוביל להפסדים ארוכי טווח העולים בהרבה על הרווחים הנוספים בשנות 2021-2022. ויש גם להשוות את הרווחים של חברות התרופות (בטווח הקצר) לרווח של פקידי ממשלה שהרחיבו את כוחם ויצרו תקדים להשגת סמכויות חירום ללא ראיות משכנעות (ראו להלן).

ההשערה על שחקנים פרטיים רבי עוצמה השולטים בממשלות סותרת גם את העובדות הידועות לגבי הרגישות המדהימה של עסקים לחץ שלטוני אף בתחילת שנות ה-1900 – העידן שהוצג על ידי מחברים רבים (Glaeser 2003) כתקופה של אוליגרכים של הון השולטים בפוליטיקאים ושופטים מושחתים (עיינו בפרשה של ג'ון מורגן, למשל). הרבה יותר מאוחר, יש לנו דוגמה מצוינת כיצד ממשלה יכולה להכניע בקלות תעשיית ענק המשמשת מחצית האוכלוסיה – תעשיית הטבק (Truth Initiative).

יתרה מכך, דה סוטו (1989) ורוטברד (2002) מתארים דוגמאות לרצונם של היזמים הגדולים ביותר להעמיס על כל עסק רגולציה ממשלתית כבדה, שכן הרגולציה מהווה עבורם נטל פחות כבד מאשר עבור מתחרים פחות חזקים. לדוגמה, ג'ורג' סורוס פועל נמרצות לטובת רגולציות מוגזמות. כלומר, בדרך כלל שחקנים גדולים עוינים לשוק תחרותי. מצב זה אינו תורם ליצירת תנאים לשחקנים עסקיים להשתלט על הפוליטיקה העולמית. יתר על כן, נראה שאין דרך לבנות מנגנוני קנוניה פרטיים מעשיים לטווח ארוך ללא חסמים שמוטלים על ידי ממשלות (Armentano 1986).

3. ממשלה פטרנליסטית "גדולה" של מדינת רווחה

ממשל פטרנליסטי, לא תעשיית התרופות, הוא "האיש החזק", פיל בחדר. תעשיית התרופות מעורבת כמובן בפעילות של קבוצות אינטרסים מיוחדות, אבל אנשים מתבלבלים בדרך כלל לגבי כיוון ההשפעה ביחסיה עם פקידים. בצמד "הממשלה- תעשיית התרופות" (Big Pharma – Big Government) הצד החזק הוא הממשלה שמכתיבה את רצונה לעסק אפילו הגדול ביותר. ל-Big Pharma אין גישה לשוק ללא אישור של ה-FDA. אגב, עצם קיומה של Big Pharma המודרנית לא היה יתכן ללא הסיכונים והעלויות המוטלים על ידי ה-FDA: הסיכונים והעלויות שהוטלו על ידי הממשלה דוחות מהשוק חברות קטנות ובינוניות. היקף המשאבים הכולל שתעשיית התרופות יכולה להשקיע בשוחד למומחים ופוליטיקאים הינו זעום בהשוואה להוצאות ממשלתיות על מדע ומו"פ. רק ממשלת ארה"ב משקיעה עד 40 מיליארד דולר בשנה בתוכניות מחקר לא-צבאיות (נזכיר כי כל מחזור הכספים השנתי של פיזור הוא 80 מיליארד דולר). לכן, "כוח קנייה" של הממשלה אכן יכול לקנות מומחים, פרופסורים באוניברסיטאות, פרסומים – וכל זה ללא ניגוד עניינים כביכול: יש הצהרות ניגוד עניינים כאשר המחקר נתמך על ידי גורמים פרטיים, אבל אף פעם לא כאשר המחקר מומן מכספי ציבור. באופן לא מפתיע, מחקר כזה מקדם לעתים קרובות את הרחבת כוח השלטון.

השערת וויליאם ניסקן (Niskanen 1971) מניחה כי גורמים ממשלתיים נוטים להרחיב את כוחם ותקציביהם כדי להנציח את התפקידים הנוכחיים, לפתוח חדשים וליצור הזדמנויות חדשות לקריירה. השערה זאת נתמכת היטב על ידי עדויות הולכות ומתרבות לעליית הנטל הממשלתי על הכלכלה מאז 1918 (לאחר מלחמת העולם הראשונה). על האינטרס של גורמים ממשלתיים שונים (בצורה מצרפית בשם "המדינה") למקסם את הכוח הצביע (Jasay 1985). רק להזכיר, הנטיות הנ"ל עולות בקנה אחד הן עם מניעים כלכליים (ניגוד עניינים) וגם עם מניעים אלטרואיסטיים (אינטרסים ציבוריים). ניגוד אינטרסים מרומז של מקבלי החלטות ציבוריים – פקידים ממשל – קיים תמיד. מקבלי ההחלטות הם בני אדם ועשויים בהחלט לפעול באופן לא מודע לטובתם: "השוחד יעזור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" (דברים טז: יט). ניפוח ממדי משבר הקורונה שירת את יעדי הממשלה הפטרנליסטית "הגדולה". לעומת זה, הפצת ידע על תרופות יעילות נגד הקורונה כגון HCV ו-UVM (McCulough et al. 2020) ועל תופעות לוואי שליליות של סגרים וחיסונים – סיכנה את המטרות הנ"ל.

4. כיצד אנשים מתאמים פעילות

במקרים רבים, חברי קבוצות אינטרסים מיוחדים אינם צריכים לקיים פגישות ואף להיות בקשר על מנת להשיג תיאום, אמנם לא מושלם אך מספיק להשגת מטרותיהם. מספיק לדעת על קיומם של אחרים, על של המטרות המשותפות ועל "כללי המשחק".

מודל קיצוני לשיתוף פעולה ללא תיאום ישיר כל שהוא ניתן על ידי מה שנקרא "משחק 20 המתמטיקאים". ניסוח הבעיה: 20 מתמטיקאים נמצאים בחדרים נפרדים ללא כל אפשרות לתקשורת. לכל חדר יש שני כפתורים – לבן ושחור. כל אחד מקבל מיליון דולר אם אחד ויחיד (לא משנה מי!) לוחץ על הכפתור השחור, וכל השאר לוחצים על הכפתור הלבן. כל מתמטיקאי יודע:

- כולם מתמטיקאים
- הם בדיוק 20
- כולם מקבלים אותה משימה.

מה לעשות?

כולם צריכים להטיל גורל וללחוץ על הכפתור השחור בהסתברות של $1/20$. אם כן, ההסתברות לזכייה קרובה ל-40% (!). מעניין שאם יש 100, 1000 או יותר מתמטיקאים, ההסתברות לזכות באסטרטגיה זו כמעט ולא יורדת ומתכנסת מלמעלה לכ-37%¹. ברור שבעולם האמיתי יש הרבה יותר הזדמנויות לשיתוף פעולה מאשר בדוגמה הנ"ל.

5. מסקנות

בירוקרטים של ממשלות פטרנליסטיות "גדולות" ברחבי העולם אינם זקוקים בדרך כלל לתיאום ישיר כדי לבצע מהלכים מתואמים ומשלימים נגד זכויות הפרט. אינטרסים משותפים, תמריצים חזקים וידע מסווג מיייתרים מאמצי תיאום מיוחדים ברוב המכריע של המקרים הנתפסים כתוצאה של תיאום ישיר מושלם.

¹ Solution: if everyone presses the black button with probability $1/n$ and the white button with probability $(n-1)/n$, then $(1/n) \times [(n-1)/n]^n$ is the probability that the given participant will press the black one and all the others will press the white one. There are exactly n such participants. The probability of winning is therefore $n \times \{(1/n) \times [(n-1)/n]^n\} = [(n-1)/n]^n$. For large values of n , this number converges to $1/e$, $e \approx 2.72$.

שלמי תודה

המחברים מבקשים להביע תודה לאנשים רבים, רבים מכדי להיות מוזכרים כאן במפורש, על עידוד, דיונים מפרים וביקורת בונה. ברצוננו להודות במיוחד לרופאות ד"ר תהילה מרזון (קופ"ח לאומית) וד"ר מרלין מ. סינגלטון (ארה"ב); הרב ישעיה רוטנברג (ביתר עילית); המהנדס יהודה מדובוי (קרני שומרון). ברצוננו גם להביע את תודתנו למועצת החירום הציבורית למשבר הקורונה (pecc.org.il) על אספקה שוטפת של מידע שימושי ביותר.

מקורות

סוקול יהושע 2023. על שיגעון הקורונה. <https://rambam.rjews.net/coronapsychosis.pdf>

- Armentano DT. 1986. *Antitrust Policy: The Case for Repeal*. Washington DC: Cato Institute.
- De Soto H. 1989. *The Other Path: The Invisible Revolution in the Third World*. Harpercollins.
- Glaeser EL, Shleifer A. The Rise of Regulatory State. *Journal of Economic Literature* Vol. XLI (June 2003) pp. 401-425
- Jasay A. 1985. *The State*. Indianapolis: Liberty Fund, 1998 (1st published in 1985).
- McCulough P, et al. 2020. Multifaceted highly targeted sequential multidrug treatment of early ambulatory high-risk SARS-CoV-2 infection (COVID-19). *Rev Cardiovasc Med*. 2020 Dec 30;21(4):517-530. <https://doi.org/10.31083/j.rcm.2020.04.264>
- Niskanen W. *Bureaucracy and Representative Government*. Aldine-Altherton, Chicago, 1971.
- Rothbard Murray. *History of Money and Banking in the United States: The Colonial Era to World War II*. Auburn, Alabama: The Ludwig von Mises Institute, 2002 (1st published).
- Socol Y, Yanovskiy M., Shaki YY. 2023. Judeo-Christian Analysis of the COVID-19 Crisis and its Management. *J. of the Sociology and Theory of Religion (JSTR)*,15 (2023): 131-154 <https://revistas.uva.es/index.php/socireli/article/view/7386/5205>